

bizonyos helyzetekben meghasonlottságot okozott. Többen, elszakadva a katolikus tanítástól, „továbbfejlesztve”, de mondhatjuk úgy is, hogy eltorzítva Bulányi György teológiáját, valóban „eretnekekké” váltak. A sors keserű fintora, hogy 1996-ban az a Paskai László volt kénytelen intézkedni a Krisztus feltámadását megtagadó, a Bokorhoz tartozó plébános, Gromon András kiközösítésének ügyében, aki Lékai utódként maga is részt vett a közösség perifériára szorításában.

Hogy a rendszerváltás után is fennmaradtak a Bulányi Györgyöt sújtó szankciók, hívek sokaságának szemében tette „gyanússá” a piarista atyát. A tilalmat – egy kölcsönösen elfogadható nyilatkozat közzététele után – csak 1997-ben oldották fel. A rehabilitáció ténye ékesen bizonyította, hogy igazságtalanság történt, hiszen Bulányi nézetei akkor is ugyanazok voltak. A Bokor közösség üldözése, a kisközösségi lét gyanúsként való beállítása óhatatlanul is az egyházi struktúra megmerevedéséhez vezetett Magyarországon. Ebben közrejátszott az a tény is, hogy 1990-ben a magukat korábban kompromittáló, sokszor ügynöknek is beszervezett püspökök – a megújulás lehetőségét akadályozva – elutasították a lemondás gondolatát. Mindettől nem függetlenül az egyházvezetés egyre messzebb került a hívektől; a templomba járók, a papi hivatások száma csökkent, ugyanakkor, mint András Imre szociológus említi a Lékai-időszakban született írásában, a „papságnak olyan sok tiszteletbeli címét soha nem adták, annyi vörös cingulust és dekorációt még soha nem osztogattak, mint ma”.

A kilencvenegy éves Bulányi György 2010 június elején, érezve közeli halálát, saját felelősségére

elhagyta a kórházat, és visszavitte magát otthonába, a pesti piarista rendházba. Este a köré gyűlt szerzetesársaival hatputtonyos tokaji aszút bontott. Szent énekeket és magyar népdalokat énekelve búcsúztak el egymástól.

KOVÁCS TÁDÉ

A KOMMUNIZMUS ÁLDOZATAI

Hét éve határozott Úgy az országgyűlés, hogy február 25. a kommunizmus áldozatainak emléknapja legyen. *Idén* is megszólaltak áldozatok és potentátok, történészek és riporterek a témában. Egy telefonáló még Jézust is említette a rádióban. Szeretnék tisztázni néhány fogalmat.

Az emléknap azt jelenti, hogy valami fontosra emlékezünk évenként. Egy viszonylag új emléknap bevezetésének nyilván megvan az oka és a célja. Az országgyűlés nem közölte velem céljait és indokait. A lehetőségek között próbálok válogatni. Másutt már van ilyen, hasonló nálunk is (holokauszt napja), ideje, hogy nálunk is, ez is legyen. Hadd adjanak hivatalosan is hangot a fájdalomnak az állampolgárok. Erezzék, hogy minden komoly gondjukat szívükön viselik honanyáik, honatyáik. A közhangulat meglegedettsége növeli a kormányzat és a lakosság biztonságérzetét, az elégedetlenségek hivatalos megfogalmazása pedig szelep szerepet tölthet be.

Ezek csak találgatások. Most kevésbé bizonytalan megállapításokra térnek át. *A kommunizmus* szót használhatjuk valamely eszmerendszer, valamely életvitel, valamely rezsim megjelölésére. Mint eszmerendszer, a legszebb: beadják a közösbe a közösség tagjai mindazt, ami tőlük telik, de csak valódi szükségleteik szerint veszik ki onnan a maguk részét. Kicsit jogászi nyelvvel: az egyén teljesíti minden kötelességét a közösség többi tagja iránt, a többi tag pedig a magáét az egyénnel szemben (ezt nevezzük az egyén jogának, az előzőt a közjogának). A kommunizmus, mint életvitel, megvalósítja a gyakorlatban a fenti eszmét valamely létező közösségben. A valóságos közösség természetesen nem tud az egyetlen főszabály lebontása nélkül működni. A kötelességek és nekik megfelelő jogok hamarosan szabályrendszerbe fogalmazódnak, amely rugalmasan követi a képességek és szükségletek állandó változását. Amíg a közösség kicsi, izolált és egészséges, addig a szabályrendszer egyszerű, átható és követhető. A környezetével való ütközés, a növekedés, és az önzés beteges jelentkezése esetén a dolog egyre bonyolultabb és megvalósíthatatlanabb lesz. Megjelennek a jogalkotók és a jogalkalmazók. Az egyén egyszerre csak nem azt kapja, amire valóban szüksége van, hanem, amire engedélye, jogosítványa. A kötelességei maradnak vagy még nőnek is. Felborul az egészséges egyensúly. Fennáll a veszély, hogy a jogalkotók és jogalkalmazók egyensúlyfenntartó szervről gondoskodnak, és azt ellássák megfelelő jogosítványokkal.

Így jön létre a rezsim. Minden rezsimnek szüksége van Ideológiai alapra. Különben nem tud magyarázatot adni

létére. Ez az alap lehet akár a kommunizmus is. Mint az előzőekből kiderült, ez ellentmondás. A rezsím soha nem kommunista, a kommunizmus nem lehet rezsímmé. Az ellentmondás felfedezése után törvényszerűen fellépett az ellentmondás elvének ún. dialektikus felrúgása. Am, ha valami és a tagadása egyszerre igaz lehet, akkor nincs többé gát. A tömegmészárlás tisztogatás, a városok, falvak lerombolása rendcsinálás, a népek leigázása felszabadulás, más országok kiszípolozása Kölcsönös Gazdasági Segítség, a betegek megsarcolása vizit- és dobozdíjjal, öntudatébresztés, stb.

Az áldozat a cél és az eszköz vonatkozásában értelmezhető jól. Egy folyóirat beszerzése anyagi áldozatot követel a részemről. Ennek a folyóiratcikknek a szerzése időbeli áldozatot. Van, amire szívesen áldozunk, s van, amire kényszeredetten. Van, amire magamat áldozom, s van, amire engem áldoznak mások, vagy én másokat. Mindkettőt vértanúságnak hívjuk ugyan, de a katolikus egyház csak olyan mártírjait avatja szentté, akik valamely erény szolgálatában önként engedték magukat megölni. (Hogy az valóban erény volt-e, abban lehet tévedés.) Ezen az alapon a kommunizmus áldozatokat kíván, mint ideális eszmerendszer. A közösség szolgálatában fel kell áldoznom egyéni érdekeim, ágaskodó igényeim bizonyos hányadát

A kommunizmus, mint életvitel, akár egy lelkes szerzetesrendben, akár egy délamerikai redukcióban, akár egy középkori szektában, egy izraeli quibbucban, vagy egy hutteri, egy hippy kommunában ölt testet, kezdeti szakaszában és későbbi hullámvölgyeiben, bizony, további áldozatokat is kíván. A valódi szükségletek területén is. Amennyiben ideológiája karitatív és expanzív, márpedig belső logikája szerint többé - kevésbé annak illik lennie, akkor ez az áldozatosság bizony, még követelmény maradhat benne: nagyjából addig, amíg az életvitel be nem hálózza a lakott területek szabadon csatlakozó hányadát. Más azonban a megkívánt és más a vállalt áldozatok jellege. A kommunisztikus életközösségek szaporodása, növekedése, ritkulása, zsugorodása lényegében éppen ezen áldozatok aktuális vállalása, ill. nem vállalása révén következik be. Mivel a kommunisztikus rezsím ellentmondó fogalom, áldozatai sem lehetnének. Az emléknaphoz mégis pont ez a tárgya. Ez azért lehetséges, mert a nyelvi elnevezések logikája nem mindig egyezik a fogalmak szigorú logikájával. A világtörténelem és a szociológiatörténet tanúsága szerint ugyanis voltak és vannak kommunista rezsimek. Akiket nyomorba döntöttek, megkínóztak, megöltek, vagy háttérbe szorítottak, azokat és hozzátartozóikat nem nagyon zavarják az én precíz fogalmi megkülönböztetésem. Annál jobban az akármilyen joggal, okkal

kommunisztikusnak nevezett rezsimek túlkapásai és azok következményei. Ez a fájdalom és megbántottság nagyon csekély részben volt vállalt, hacsak az ideológia némelyeknél, valameddig el nem érte ezt is. Tömegeknél is hosszú távon rájuk kényszerített áldozat volt. Konceptiók perék révén, vagy azok mellőzésével elkövetett, megideologizált vagy vadállati ösztönök mentén végrehajtott brutalitások voltak.

Mit kezdünk az emléknaphoz ezekkel? Mást-e, mint máskor vagy ugyanazt? Mások-e, mint máskor, vagy ugyanazok? Akik az adott korról foglalkoznak adott területen, azok nagyjából ugyanazt teszik ezen a napon, mint máskor, legfeljebb publikusabban és összegzőbben. Akik mindent érdekeik mentén intéznek, azok meglovagolhatják az emléknaphoz. Vagdalkozhatnak mindenkor pártatlanságukkal, pártosságukkal, követelhetik az atrocitások elkövetőinek, segítőinek, haszonélvezőinek felkutatását, kipellengérezését, megbüntetését, lemondatását akár a jelen, akár egy következő rezsím eszköztárának igénybevételével. És mit tehet az, aki sem tájékozatlan, sem feledékeny, sem közömbös, sem uszító, sem az atrocitások bosszúálló ismétlője lenni nem akar? Ha érintett, akkor próbáljon megbocsátást érezni és tanúsítani a maga és övéi részéről az elkövetők és kapcsolt részeik irányában. Hogy létezik-e nem érintett, az megint megfogalmazás kérdése. Hiszen az elkövetők lelki megnyomorodása bizonyos szempontból áldozattá teszi őket is. Az ő dolguk mégis elsősorban a beismerés, a bocsánatkérés és jóvátétel, ha nem szaggat fel behegedt sebeket, és a következmények őszinte levonása. Fontos, hogy önmaguknak is meg tudjanak bocsátani, és tovább tudjanak lépni, a tiszta, jótékony és szelíd életvitel irányában, de csak az előbbiek megtétele után.

Ha az emléknaphoz ezekben segíti az elkövetőket és áldozataikat, akkor hasznos. Ha bosszúállásra és képmutatásra sarkall, akkor káros. Jó volna, ha az emléknaphoz nem önzésünk találatkonyságát mozgósítaná, hanem szeretetünket.

